

VĚTNÁ SYNTAX

Druhy vět

Věty dělíme podle přísudku (predikátu) na:

a) verbální, v nichž je přísudkem sloveso v určitém tvaru, např.:

שָׁדַר עֲלֵיהֶם לְגִירוֹן קִיסָר. Poslal proti nim císaře Nerona (Git. 56a).

b) nominální, v nichž je přísudkem jméno, případně jiný jménu odpovídající výraz např.:

חֹזֶפֶס מְלֹכֻתָּא דְלָא תְּאַנָּא. Drzost — království bez koruny.

K těmto větám patří i ty, v nichž je přísudkem participium, protože participium nemůže samo o sobě vyjádřit osoby, např.:

קוֹדֶשׁא בְּרִידָא הוּא כְּשֵׁי לְחַרְוֵי בֵּיתֵיהָ. Svatý, budiž požehlán, si přeje zničit svůj dům (Git. 56a). (Doslova: On je přející si zničit.)

Části věty a vztahy mezi nimi

Podmět (subjekt)

Podmět je vyjadřován pomocí jména nebo zájmena, které jméno zastupuje. Za tímto účelem lze použít samostatné osobní zájmeno, ukazovací zájmeno, tázací zájmeno a vztažné (relativní) zájmeno. Příklady:

דָּוִד נָמִי אָמַר הָבֵי. David to také řekl.
אַתָּא דְרַקְוָנָא. Přišel had.

Podmětem může být i substantivizované participium, číslovky a výraz כָּל, např.:

תְּלָתֵי מִתְקָלֵי אִיסְתִּירֵי פִּיּוּא נְחוּתָּא בְּעֻלְמָא. Dvě istiry (váhová jednotka) zlata přišly na svět (Git. 58a).

Ve verbálních větách se slovesy v určitém tvaru v 1. a 2. os. sg. a v 1.–3. os. pl. v přísudku, je podmět vyjádřen pronominálními prvky těchto forem, tzn. v perfektu a imperativu sufixy, v imperfektu prefixy a částečně i sufixy, a proto u nich není nutné nějak zvlášť vyjadřovat pronominální podmět (viz Slovesná paradigmata).

Pokud je však přesto podmět vyjádřen samostatným osobním zájmenem, jedná se o způsob zdůraznění, např.:

אֲנִי בְּמַיָּא דְּבִיהוּ אָמְרִי. Já jsem mluvil o vodě, která stála přes noc.

Ve 3. os. může být osobní zájmeno vypuštěno i v případech, když se jedná o zdůraznění, např.:

אִתְקַלְּ וְאִיתְקַלְּא בֵּיהּ גַּמְלֵיהּ. On klopytl a jeho velbloud klopytl přes něho.

Stejně tak není třeba vyjadřovat neurčitý osobní podmět u určitých slovesných tvarů, např.:

אֶקְרִינִי. (hebr. הִקְרִיאָנוּ, Ber. 56a)
לָא אֶהְנִי לָךְ. Nepřines/i/ ti užitek.

Když je podmětem lidská bytost, může se připojit ke slovesnému tvaru substantivum אִינִישׁ, אִינִישׁ, אִינִישׁ, pl. אִינִישֵׁי.

Neurčitý neutrický podmět (to) je vyjádřen buď pouhou slovesnou či participiální formou buď v maskulinu, nebo ve femininu, např.:

לָא אִיכְפַּת לֵיהּ אִמְמוֹנָא דְחַבְרִיהּ. Nemí mu nic do peněz jeho druha.

nebo může být vyjádřen slovy מִלְתָּא a עֻלְמָא, např.:

טְרִיקָא לִי מִלְתָּא. Je mi to nepřijemné, tíží mě to.

K vyjádření neurčitého podmětu se stejně jako v hebrejštině používá buď určitě sloveso ve 3. os. pl. nebo pl. participia (nespojený se zájmenem osobním) v aktivním i pasivním tvaru, např.:

גְּמִירָתוֹ / . Učí se.
 מִיָּהָב יְהִיבִין מִישָׁקֵל לָא שָׁקֵלִין. Dávají, ale neberou zpět.

(V tomto případě jsou tvary participií zeslány připojenými infinitivy absolutními.)

Někdy, aby se mluvčí vyhnul použití 1. os. sg., použije opis pomocí אִתְּהָא (žena) nebo גְּבָרָא (muž), např.:

הָדָא אִתְּהָא עֲשָׂרָה בְּנֵי אִיתָּ לָהּ. Tato žena (tzn. já) má deset dětí (BB 58a).

וּמְשַׁלְּחֵי לֵיָּה קְאָנְיָהּ דְּהָאִי גְּבָרָא. Svlékají roucho tohoto muže (tzn. mé roucho) (Sanh. 109b).

U participií, která mají slovesnou predikativní funkci (vyjadřují slovesný přísudek), je v 1. a 2. os. sg. a pl. podmět vyjádřen pomocí osobních zájmen, která jsou ve formě sufixů připojena k singulárním a plurálním participiálním tvarům (viz Syntax sloves a paradigmata). Tímto způsobem je běžně vyjadřován přítomný čas.

Naopak zájmeno 3. os. zpravidla chybí. Může se přitom jednat buď o věty s určitým podmětem, který vyplývá ze souvislosti, nebo o věty s nevyjádřeným podmětem. V tomto druhém případě se často používá plurální tvar pasivního participia.

Příklady vět s určitým podmětem, který vyplývá ze souvislosti:

מִי שְׂבִיב לִי מִיָּדֵי מִיָּהָדָא? Jestlipak mi (ten pachtýř) něco z toho nechá?

(Podmět ve větě není vysloven, je pouze implicitně obsažen v participiu bez samostatného osobního zájmena 3. os.)

Spona (kopula)

V nominální větě nestojí vždy přísudek bezprostředně za podmětem, nýbrž se mezi nimi nachází spona (kopula), která je vyjadřována buď částicí אִיכָּא nebo méně často אִיתָּ (ekvivalent hebrejské částice אִי) vyjadřující existenci, např.:

תְּשָׁמִישׁ הַמְּשָׂה אִיכָּא בִּינֵיהוּ. Liší se v názoru na sexuální styk (Ber. 18a). (Doslova: Sexuální styk je mezi nimi.)

nebo mnohem častěji samostatným osobním zájmenem ve 3. osobě (podobně jako v hebrejštině). Následující samostatná osobní zájmena lze používat ve funkci subjektu i spony (viz Margolis str. 87, § 63a):

הוּא הוּא אִינְהֵי אִינְהוּ אִינּוֹן אִיְהֵי אִיהוּ

Příklady:

אִי בַר יִשְׂרָאֵל הוּא. Jestliže je žid (Šab. 156b).
 הָרַמְנָא דְּמַלְכָּא הוּא. To je královský dekret (výnos) (BM 83a-b).

Kromě nich však existují v aramejštině b.T. i zvláštní formy, které se používají pouze ve funkci spony (viz Margolis, str. 88, § 63a):

גִּיהוּ גִיְהוּ גִיְהוּ גִיְהוּ

Spona zdůrazňuje tu větnou část, která jí předchází a proto se nepoužívá tam, kde není takové zdůraznění zamýšleno.

Oproti větě שׁוּר תְּלָג הוּא Hora je (pokryta) sněhem, v níž není žádná část zdůrazněna, stojí věta הָרַבָּא אִתְּרָא דְּשְׂמוּאֵל הוּא Toto (a žádná jiné) je místo Šemu'elovo.

Zájmeno הוּא ve významu spony se používá dokonce i ve spojení se samostatným zájmenem 1. os., které zastupuje subjekt:

דְּאָנָא הוּא דְּאִפִּיקִיתָּ. Že jsem to já, který vyvedl.

(O funkci samostatných osobních zájmen jako spony viz také Marcus, str. 37, 7.0.)

Podle S. Segerta (Altaramäische Grammatik) se v konstrukci nominální věty se sponou jedná původně o předražený podmět a za ním následující nominální větu, která se sestává ze spony představující podmět a ze jmenného přísudku. Tímto způsobem lze lépe vyložit používání zájmena 3. os. i po podmětu v 1. nebo 2. os. Částice existence אִיתָּ ve funkci spony tvoří vlastně s pronominálním sufixem samostatnou nominální větu, v níž jsou participia chápána jako přísudky.

Přísudek (predikát)

Přísudek slovesné (verbální) věty

Ve verbální větě je možné použít jako přísudek pouze sloveso v určitém tvaru (finální slovesná forma), tzn. sloveso v perfektu, imperfektu a imperativu. Také určité formy slovesa דוה/הוה dodávají přísudku tento charakter. Není tedy správné považovat určité tvary tohoto slovesa za slovesnou sponu a to i z toho důvodu, že často slouží k tomu, aby začlenila větu do určitého časového stupně. Tak je tomu zejména u participií s určitými formami slovesa דוה/הוה.

Přísudek jmenné (nominální) věty

V jmenné (nominální) větě se jako přísudek používá většinou jméno, které není determinováno, jímž je častěji substantivum nebo participium, méně často adjektivum. Jméno může být zastoupeno zájmenem nebo číslovkou. Někdy se ve funkci přísudku vyskytují i adverbialní výrazy.

Předmět (objekt)

Přímý předmět vyjadřuje cíl činnosti vyjádřené slovesem. Proto musí stát v adverbialním pádu, tzn. v akusativu. Poté, co v aramejštině odpadly pádové koncovky, není toto určení již patrné a musely být použity jiné prostředky. Těmi jsou nota accusativi (ve starších vrstvách jazyka תי) nebo předložka ל.

Přímý objekt se vyjadřuje:

a) ve starších vrstvách jazyka se ještě vyskytuje částice תי, která koresponduje s biblickou částicí ת, ale pouze se sufixy. Zastupuje tak předmětové sufixy u sloves, např.:

תפיקתכו אשר תבא תפיקתך תבא.

b) v mladších vrstvách jazyka je pronominální objekt vyjádřen buď objektovými sufixy nebo pomocí ל (indikátor přímého předmětu) případně spojení לדיד (viz Margolis str. 69, § 48) s nominálními (objektovými) sufixy. U participií převládá konstrukce s ל (případně se spojením לדיד), avšak vyskytuje se i druhý způsob, tzn. připojování sufixů přímo k participiu. Např.:

ל תמסריה להוה גברא לדידיה ולמלכותיה בידיה דחד גברא.
Nevydávej ho, onoho muže, ho a jeho království do jeho rukou, totiž jednoho muže. (Volně přeloženo: Nevydávej mě a mé království do rukou jednoho muže.)

(V citované větě se vyskytují všechny uvedené způsoby vyjádření přímého objektu, tzn. pomocí objektového sufixu, pomocí ל a pomocí לדיד.)

קא מעינא ליה. Dívám se na něho (BB 58a).

Jestliže je objekt zdůrazněn, používá se spojení obou způsobů vyjádření objektu, tzn. objektové sufixy u slovesného tvaru a spojení לדיד s příslušným sufixem, např.:

שדוה לדידיה. Uvrhli ho, hodili ho /tam/.
שייליה לדידיה. Zeptej se ho.

Pokud je objektem neurčený nominální (jmenný) tvar, není ho třeba nějakým způsobem zvlášť označovat (stejně jako je tomu v hebrejštině). Např.:

בניתי ביתא. Postavil jsem dům.
הבו לי מספרא. Dejte mi nůžky.
הוה גברא. Viděl muže.

Jestliže je však tento tvar determinován, pak jsou možné následující způsoby syntaktického spojení:

— bez předložky 4. pádu, (zejména v těch případech, když sloveso a předmět tvoří do určité míry spojený výraz), např.:

קסרנא נפשא. Umírám, zemřu.

— s předložkou 4. pádu, např.:

מאן שתיל להאי חרובא? Kdo zasadil tento chlebovník?

— nejčastějším způsobem vyjádření konstrukce slovesa a přímého objektu je ten, že ke slovesu je připojen proleptický (předjímající) sufix a za ním následuje předmět připojený předložkou 4. pádu, např.:

בעא מלכא למקטלינהו לכולהו.
אשכחיה לאליעזר.
Král je chtěl zabít, je všechny.
Nalezl Eli'ezera (BB 58a). (Doslova:
Nalezl ho, totiž Eli'ezera.)

— ke slovesu je připojen proleptický sufix, za ním následuje předložka ל־ s objektivním sufixem a za ní ještě objekt s předložkou ל־ v akusativním významu, např.:

קָטְלוּהוּ לְהוֹ לְכוֹלְהוּ דִּירְאֵי. Zabili je, je všechny obyvatele. (Volně přeloženo: Zabili všechny obyvatele.)

Apozice

Dvě jména stojící vedle sebe ve stejném čísle, pádu a rodu a která nejsou spojena pomocí genitivního spojení, jsou v tzv. apozici.

Apozice se nevztahuje na větu jako na celek, nýbrž se pojí s některým z větných členů, který je vyjádřen jménem nebo jeho ekvivalentem a dále se většinou vztahuje na podmět, méně často na objekt nebo na genitivní atribut.

Apozice může v podstatě naznačovat tytéž vztahy jako nominální věta, tzn. identitu, kvalitu, množství apod. (viz Syntax str. 90–91). Velmi často se apozice vztahuje na vlastní jména.

Přívlastek (atribut)

Adjektivní přívlastek

Adjektivní přívlastek souvisí jak formálně, tak postavením těsně se jménem. Tento adjektivní přívlastek se shoduje v zásadě se jménem, k němuž se pojí, v rodě, čísle a určení (viz Syntax, str. 89–90).

Jmenný genitivní přívlastek

Jedná se v podstatě buď o tzv. genitivní spojení (status constructus) ve starších vrstvách jazyka, nebo o připojení jmenného přívlastku pomocí relativní částice, nebo pomocí relativní částice a pronominálního sufixu (příklady viz Syntax str. 85–89).

Řazení větných členů

Řazení rovnocenných částí věty (subjekt, predikát)

Slovesný přísudek

Jestliže se k podmětu váží dva přísudky, jimiž je vyjádřena současná nebo následná činnost, jsou řazeny za sebou pomocí spojky (koordinační předložky) וְ, např.:

K řazení rovnocenných sloves bez této spojky (asyndetické řazení) dochází tehdy, když první sloveso není plnohodnotné a jedná se o pomocné sloveso, např.:

לְשָׁנָה אַחֲרֵיתִי קָדַר אֶתָּא. Přišel opět následující rok (BB 58a).

Sloveso קָדַר je v uvedené větě použito jako pomocné ve spojení s následujícím plnohodnotným slovesem אֶתָּא a vyjadřuje opakování děje — *opět, znovu*.

Někdy však i v těchto případech mohou být obě slovesa (pomocné a plnovýznamové) spojeny spojkou וְ, např.: הָיָה קָא מַיִל וְקָרַע כְּמַנְיָה. Pokračoval v trhání svého šatu (BM 84a). Nebo אִתְּלַל וְקָרַע פְּסִים בְּגָבִי Pokračoval v chytání zlodějů (BM 83b) (viz Marcus, str. 60, 12. 2, str. 22, 4. 6).

Jmenný podmět a předmět

Podstatná jména ve funkci podmětu nebo předmětu jsou většinou spojována spojkou וְ, která však nestojí u všech spojených částí. U delších řad neexistují pevně stanovená pravidla. Uvedenou spojkou mohou být spojeny buď všechny části řady, nebo spojka může stát pouze mezi předposledním a posledním členem této řady. Věcně spolu související části řady jsou spojovány uvedenou spojkou do párů. Existuje však i řada příkladů asyndetického spojení (příklady viz Syntax jmen, str. 92–93).

Gramatická shoda (kongruence) větných částí (subjekt — slovesný přísudek)

(Srov. Margolis § 65, str. 89.)

Shoda (kongruence) se týká rodu a čísla. Existují však i výjimky, např. sloveso se neřídí formou subjektu, nýbrž jeho věcným charakterem.

V některých případech může docházet k tomu, že přísudek věty se neshoduje s podmětem v čísle, např.:

בְּעֵדְנָא דְּמִצְלוֹ צְבוּרָא. Be-idana di-mecalu cibura. Když se obec modlí.

V této větě je použit k vyjádření přítomného času tvar participia v plurálu, zatímco podmět věty — obec — je v singuláru. Přísudek v plurálu logicky vyjadřuje, že obec se skládá z mnoha jednotlivců.

וְדַיְינוּ כּוּלֵי עֲלָמָא. Ve-dajnu chulej alma. A každý (doslova: celý svět) soudí (usuzuje).

וְאָתּוּ כּוּלֵי עֲלָמָא. Ve-atu chulej alma. A každý (doslova: celý svět) přichází.

Výraz kulej alma je v singuláru, jeho přísudek je však vyjádřen participiem v plurálu, protože smysl tohoto výrazu je plurální (každý = všichni).

Podobně i slovo מְלָכוּתָא (království) je spojováno buď s přísudkem v singuláru nebo v plurálu.

Přísudek, který se vztahuje na dvě nebo více za sebou řazených nomin spojených spojkou ו, je v plurálu, a řídí se rodem subjektu, který mu je nejbližší, např.:

בְּנֵי וּבָנֹתָיְךָ מְסִירִין. *Bnach u-vnatach mesiran.* Tví synové a tvé dcery budou předány (sic!) (Ber. 56a M).

Přísudek je vyjádřen participiem pasivním v pl. feminina.

וְאָתּוּ בְּנֵיהּ וּבָנֹתֶיהָ. *Ve-atu vneh u-vnatech.* Přicházejí (přijdou) jeho synové a dcery (Ber. 56a).

Zde je přísudek vyjádřen participiem aktivním v pl. maskulina.

Tvary slovesa הוּדָה, pokud slouží ve funkci pomocného slovesa ve spojení s participií, se ne vždy shodují s rodem a číslem s tímto participiem (viz Syntax slovesa, str. 252).

Pokud na počátku věty stojí sloveso, může být ve tvaru sg. m., a to bez ohledu na rod a číslo podmětu. Jinými slovy kongruence není nutná, pokud podmětu předchází sloveso v maskulinu sg., např.:

לֹא הָיָה לֵיהּ רִיפָתָא. Neměl chléb (Šab. 156b).

(V aramejštině b.T. je doslovné znění této věty *Nebyl mu chléb*. Sloveso se tedy vztahuje na slovo רִיפָתָא, které je femininum.)

נָח דְעֵתִיָּהּ. Uklidnil se (BM 83b-84a).

(Sloveso נָח se v citované větě vztahuje k substantivu דְעֵתִיָּהּ, které je femininum. Podobně je tomu i v následujících větách.)

הָלַשׁ דְעֵתִיָּהּ. Litoval, byl zkormoucen (BM 84a).

נָח נַפְשֵׁיהּ. Zemřel (BM 84a).

שָׂרַף דְעֵתִיָּהּ. Ztratil vědomí (BM 84a).

Pořadí slov ve větě (slovosled)

(Margolis, str. 89–90, § 66.)

Řídí se druhem věty a je ovlivněno druhem přísudku. Existují rozdíly mezi nominálními a verbálními větami, ale naproti tomu pořadí není ovlivněno tím, zda se jedná o větu hlavní nebo vedlejší. Vedlejší věty v zásadě zachovávají zejména formu, ale i slovosled věty hlavní a jsou spojkou pouze uvedeny.

Kromě druhu věty hraje velkou roli i tendence ke zdůraznění nějakého větného členu, který pak stojí na počátku věty (viz dále, str. 273–274 Nominativ absolutní, tzv. casus pendens).

Nominální věta

V zásadě má podmět (subjekt) na počátku a po něm následuje jmenný přísudek (nominální predikát). Zdůrazněný přísudek však může stát na počátku věty. Také zdůraznění jiného větného členu může zapříčinit postavení přísudku před podmětem.

Verbální věta

V aramejských textech b.T. nalezneme jak pořadí *sloveso — podmět*, tak i pořadí obrácené, tzn. *podmět — sloveso*. Pokud je však předražen objekt (viz dále nominativ absolutní), pak po něm následuje sloveso a teprve poté podmět. (Ale asi v aram. b.T. tomu tak vždy není — viz nom. abs. příklady.) Objekt předchází sloveso většinou i tehdy, když podmět stojí na začátku věty.

Mnohoznačnost významu vět při volném slovosledu je většinou odstraněna pomocí *nota accusativi* nebo předložkou (ל) u objektu. (Viz str. 266.)

Také v jiných případech může stát sloveso před podmětem, např. po adverbích (přísloucích). Příslovce, zejména času (adverbium temporale), které naznačují pokračování jednání, stojí obvykle na počátku věty (viz Segert 7. 2. 4. 4.–5).

1) Postavení podmětu a přísudku

a) V nominální větě je běžné pořadí *subjekt — predikát*, např.:

חֻרְפָּא מְלָכוּתָא דְלֵא תֵאנָא. Drzost — království bez koruny.
קִידְרָא דְבֵי שׁוֹתְפֵי לֵא תְמִימָא וְלֵא קְרִירָא. Společný hrnec — ani teplý, ani studený.

Obrácené pořadí může znamenat zdůraznění, např.:

כָּפִין עֲנִיָּא וְלֵא יִדַע. Hladový (je) chudý a neví (to).

b) Ve verbálních větách se vyskytuje obojí pořadí, tzn. *subjekt — predikát i predikát subjekt*, např.:

קָרִיבֵי דְרַב אִידִי שָׁבִיב. Příbuzný rabi Idiho zemřel.
שׁוּמְשָׁא מִמִּילָא עָרְבָא. Slunce zapadá samo o sobě.

Také v případě verbálních vět je možno pořadí *predikát — subjekt* považovat za způsob zdůraznění predikátu na němž je důraz, např.:

קָמְחָלְלִי רַבְנָן שַׁבְתָּא. Znesvěcují žáci šabat.
נִבְחַ בַּהּ כְּלָבָא. Štěkal na ni pes.
יִיזֵל נַחוּם אִישׁ גַּם זֵו. Ať jde Nachum z Gamzu.

2) Postavení předmětu

Předmět stojí obvykle za slovesem, např.:

הַב לִי יָדְךָ! Podej mi ruku!
לְכַנְפֵי לְמַר עֲשֶׂרָה! Ať pro něho shromáždí deset!
(Tzn. minjan.)

Někdy však může předmět sloveso předcházet, např.:

אֲנָרָא הֵוָה לְךָ לְמִוְחָב! Mzdu bys měl dát!
רַחֲמֵנָא לְבָא כְּעֵי. Milosrdný (Bůh) srdce žádá.

3) Příklady postavení adverbii (příslowcí) a příslovečných určení

תְּרַתֵּר כּוּלֵי יוֹמָא. Přemýšlel celý den.
שְׁפִיר קְאָמְרַת. Krásně říkáš (= máš pravdu).

Příslowce נְמִי/נְמִיִּי stojí ve větě zpravidla na druhém místě, např.:

מִימָחָא נְמִי מְחִיתָ. Biješ také příliš.

Nominativ absolutní (casus pendens)

V aramejštině b.T. má věta obvykle následující pořádek slov: *subjekt (podmět) — predikát (přísudek) — objekt (předmět)*.

Existují však i jiné možnosti. (Srov. i postavení slov ve větě Margolis, str. 88–90, [§]66.) Jednou z nich je, že jméno, na němž je důraz (které je zdůrazněno), stojí na začátku věty, i když se v tomto případě nejedná o subjekt věty, ale o objekt. Ve větě se pak toto jméno objeví znovu u slovesa ve formě sufixu objektu, který se ke zdůrazněnému jménu vztahuje. Tento způsob, který se vyskytuje již v biblické hebrejštině (viz příklad dále), je v aramejštině b.T. neobyčejně častý a jeho špatná interpretace by mohla vést k mylnému chápání příslušných textů.

Příklady nominativu absolutního v aramejštině b.T.:

Josef, ctitel šabatu, spotřebuje celé vaše bohatství (majetek) (Šab. 119a).
כוּלְהוּ נְכַסְיָד יוֹסֵף מוֹקִיר שְׁבִי אֲכִיל לְהוּ.

Doslovný překlad této věty zní: Celé vaše bohatství — Josef, ctitel šabatu — ho spotřebuje.

Předmět věty, kterým je výraz *celé vaše bohatství*, je vytčen v nominativu před větou a poté ve větě znovu zopakován pomocí noty accusativi se sufixem *ho*, který se vztahuje na vytčený objekt.

Někteří dali Chijovi bar Josefovi peníze na sůl (na koupi soli, aby koupil sůl).
רַי חִיָּא בַר יוֹסֵף יְהִיבוּ לֵיהּ זֵוֵי אֲמָלְחָא.

Doslovný překlad této věty zní: Rabi Chija bar Josef — někteří mu dali peníze na sůl.

Nepřímý předmět věty, kterým je *rabi Chija bar Josef*, je vytčen v nominativu před větou a poté ve větě znovu zopakován pomocí sufixu ve třetím pádu *mu*, který se vztahuje na vytčený nepřímý předmět věty.

V tomto konkrétním případě by mohlo snadno dojít k tomu, že nepřímý předmět věty, jímž je *rabi Chija bar Josef*, by byl mylně považován za subjekt věty, z čehož by vyplynul nesprávný překlad celé věty ve smyslu: *Rabi Chija bar Josef mu dal peníze na sůl*.

Ke správnému pochopení významu věty si musíme uvědomit jednak existenci nominativu absolutního a kromě toho v této konkrétní větě i plurální tvar slovesa יְהִיבוּ, který vyžaduje subjekt v plurálu. Tvar יְהִיבוּ nelze totiž chápat jako sloveso

Pozitivní odpověď na otázku *ano* se vyjadřuje v aramejštině b.T. slovem אַיִן/אֵין, např.:

מוֹטָל לְפָנָיו אֵין. Jestliže leží před ním, ano (Ber. 17b).

(Význam: Jestliže se před ním nachází tělo zesnulého příbuzného, pak ano, tzn. je vyňat z povinnosti recitace Šema a vkládání tfilin.)

מֵיתוֹ וּמְשָׁמְרוֹ אֵין/אֵין. Jeho mrtvý a jeho střežící, ano (Ber. 18a).

(Význam: Vyňati z povinnosti modlitby Šema a vkládání tfilin jsou vyňati jak ten, který je příbuzný zesnulého, tak i ten, který ho střeží.)

Uvedení přímé řeči

K uvození přímé řeči je používáno sloveso אָמַר ve formě participia např.: אָמַר לְ אוּ אָמַר, אָמַרְתִּי, אָמַרוּ nebo אָמַר לְ אוּ אָמַרְתִּי, אָמַרוּ nebo ve formě perfekta:

אָמַרְתִּי, אָמַרְתֶּם, אָמַרוּ

Uvedené tvary slovesa אָמַר jsou často používány s předložkou לְ spojenou se sufixem vztahujícím se k osobě, k níž se mluví obrácí, např.:

אָמַרוּ: עַד כַּמָּה נִצְעָרִיָּה וְנִיזִיל? Řekli: „Jak dlouho ještě ho bude trápit?“ (Ber. 27b).

אָמַרוּ: מֵאֵן נִיזִיל וְלִימָא לְהוּ לְרַבָּנָן? Řekli: „Kdo půjde a řekne /to/ jim, učitelům?“ (Ber. 28a).

אָמַר לְהוּ הָהוּא כּוּבֵס: אֲנִי אֲזִילָנָא. Řekl jim onen pradálek: „Já půjdu.“ (Ber. 28a).

אָמַרְתָּ לִּיהּ: דְּלִמָּא מַעֲבְרִין לָךְ? Řekla mu: „Možná, že tě odstraní (= zbaví funkce).“ (Ber. 27b–28a).

b) Složené věty (souvětí)

Zatímco existují rozdíly mezi větami nominálními a verbálními, neexistují prakticky rozdíly mezi větami hlavními a vedlejšími co se týče pořadí jednotlivých větných členů.

Věty v souvětích jsou zpravidla spojovány mezi sebou podle povahy souvětí buď spojkami souřadnými, nebo podřadnými. V souvětí souřadném mohou vedle sebe stát věty i bez spojek, v tzv. asyndetickém spojení.

Pro bibl. aramejštinu Segert uvádí, že je v řadě případů obtížné rozlišení mezi souvětími souřadnými a souvětími podřadnými (viz Segert, str. 428–429).

Vedlejší věty podmětne a předmětne

Tyto věty zastupují podmět nebo předmět věty řídící, k níž jsou připojovány relativní částicí דְּ, např.:

נִיחָא לִיָּה לְמַר דְּלִיָּהוּי רִישׁ מְוִיבְתָא? Je pánovi příjemné, že se stane představeným akademie?
מִידַע יְדַעְנָא דְּנַבְרָא... הָכָא נִיהוּ. Zajisté vím, že... ten člověk je zde.

Věty předmětne, které obsahují výpověď nebo otázku, jsou tzv. nepřímá řeč a nepřímá otázka. Nepřímá otázka je uváděna stejně jako otázka přímá (Margolis, str. 96, § 72).

Vedlejší věty přívlastkové

Tyto věty vyjadřují přívlastek k některému podstatnému jménu nebo zájmenu věty řídící a k větě řídící jsou připojovány pomocí relativní částice דְּ. Při tom je k přesnějšímu vyjádření vztahu používáno v některých případech odkazovací zájmeno osobní. Příklady:

שָׁקַלְתִּיָּה לְדַסְתָּנָא דִּיהֶבַת לִי. Vzal jsem si díl, který jsi mi dal.

Věty časové

Věty časové vyjadřují okolnosti vztahující se k podmětu v hlavní větě, např.:

קָרָא אֲבָבָא וְהוּ טְרִידִי כּוּלִי עַלְמָא בְּסַעֲדָתָא. Volal u brány, zatímco všichni byli zaměstnáni jídlem (Šab. 156b).

Věty podmínkové

Tyto věty vyjadřují podmínku, při níž může nastat děj věty řídící. Existují věty, které znamenají podmínku skutečnou (reálnou) a věty, které vyjadřují podmínku pouze možnou nebo neskutečnou (nereálnou).

Podmínkové věty skutečné (reálné) jsou uvozeny spojkou אִי, která ve spojení s participiem, částicí existence אִיתָ (אִיכָּא) nebo nominální větou znamená splnitelnou podmínku v přítomnosti, např.:

אִי הִדְרַתְתָּ בְּךָ יְהִיבְנָא לְךָ אַחֵיָּא. Jestliže změníš svůj názor (na způsob života), pak ti dám svou sestru (za ženu).

אי איכא מאן דשמיע ליה מילתא לימא! Jestliže je někdo, kdo něco slyšel, ať to řekne!
אי בר ישראל הוא אויל ואתי. Jestliže je Žid, vrátí se.

Ve spojení s perfektem může být podmínka chápána jako přeložena do minulosti, např.:

אי נקשתה תרתה נקוט תלת. Jestliže ses oženil dvakrát, ožeň se potřetí.

Sloveso v perfektu nebo také v participiu však může vyjadřovat i podmínku směřující do budoucnosti, např.:

אי הררת כך... jestliže povolíš (změníš názor)... (BM 84a).

(V této větě můžeme tvar הררת chápat buď jako 2. os. sg. m. perf. הִרְרַתְּ nebo jako participium akt. sg. s enklitickým zájmenem 2. os. sg. הִרְרַתְּךָ.)

Podmínkové věty vyjadřující neskutečnou (ireálnou) podmínku mají v předvětí a v závětí perfektu, např.:

איכו השתא לא אתאי סבינתון לברי. Kdybych byl v tomto okamžiku nepřišel, byli byste ohrozili mého syna.

Často je v závětí použito sloveso הוּוה s participiem, např.:

אי איתב מר ונגרים לא מר הוה מליד? Kdyby byl pán seděl a studoval, nebyl by se stal představeným akademie?
אי לאו דנחמני את לא הוה משדרין ליה ניהלד. Kdybys nebyl Nachmani, nebyli bychom ti ho poslali zpět (Git. 45a).

(Ve výše uvedené větě je podmínková částice אִי zesílena pomocí relativního ׀־ a předvětí je tvořeno nominální větou.)

V některých případech poznáme pouze ze souvislosti, že se jedná o podmínkovou větu, protože chybí podmínková částice, např.:

ריש תורא בדיקולא סק לאיגרא. Jestliže je hlava býka v koši, vylez na střechu.

Věty čelové (finální)

Tyto věty vyjadřují účel vzhledem k větě řídící, tj. okolnost, k níž směřuje naše jednání. Nejčastěji je věta účelová připojena k větě řídící pomocí infinitivu konstrukčního a tím je vlastně tato účelová věta, podobně jako v hebrejštině, zkrácena (příklady viz syntax sloves, infinitiv konstrukční, str. 254–255).

Syntaktické nepravidelnosti

Anakolut

Tímto termínem označujeme vyšinutí z větné konstrukce, které vzniká tím, že se uprostřed věty mění započaté větné schéma. Např.:

ואף ר' ישמעל ברבי יוסי משה בי האי מעשה לידיה.

Tato věta podle kontextu znamená: *Podobná věc přihodila rabi Jišma'elovi, synovi rabiho Jose* (BM 83b–84a).

Problém spočívá v tom, že do idiomu לידיה משה znamenajícího *stalo se mu*, je vložena předložková věta (výraz) *כי האי מעשה*, která by správně měla stát až za ním.

(Kromě toho tato věta je i příkladem nominativu absolutního (viz výše, str. 273–274) neboť výraz ואף רבי ישמעל stojí předražen na počátku věty, v níž je znovu opakován pomocí sufigovaného objektového zájmena osobního u výrazu לידיה.)

**ARAMEJŠTINA
BABYLÓNSKÉHO TALMUDU**

Praktická gramatika

doc. PhDr. Bedřich Nosek, CSc.

Vydala Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum
Ovocný trh 3, 116 36 Praha 1
Praha 2005

Prorektor-editor prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc.
Obálka a grafická úprava Kateřina Řezáčová
Sazbu z písma Times připravil programem T_EX
Bohumil Bednář, PISCES, Štětínská 25, Praha 8
Vytiskla tiskárna Nakladatelství Karolinum
1. dotisk 1. vydání
ISBN 80-246-0079-X